

ICHKI AUDITNING BANK MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TAMINLASHDAGI ROLI.

Ermatov Jonibek Shukurlayevich

Bank moliya akademiyasi

BHAN 23-25 guruh tinglovchisi

Ichki audit kompaniyaning boshqaruv organlari yoki uning egalarining qarori bilan amalga oshiriladi, chunki ular barcha omillarning ta'sirini o'z vaqtida hisobga olmaydilar yoki ular haqida bilmaydilar, har doim ham tezkor ma'lumot olmaydilar, bu holda ular yordam uchun auditorlik tashkilotlariga (tashqi auditorlar) yoki ichki audit xizmatiga murojaat qilishadi [1].

Ichki audit-bu korxonada faoliyatini har tomonlama baholash, boshqaruv tizimining samaradorligini aniqlash va korxonada buxgalteriya hisobi va nazorati tizimini takomillashtirish bo'yicha ma'lumot va takliflarni taqdim etishga qaratilgan korxonada ichidagi mustaqil moliyaviy-iqtisodiy nazorat shakli [2].

Vazifalarni bajarish uchun ichki auditor professional buxgalter bo'lmasligi kerak, chunki ichki auditning predmeti faqat iqtisodiy tizimning ichki zaxiralaridan foydalanish samaradorligini tekshirish, operatsiyalarni asosiy protseduralar va qoidalarga muvofiqligini tekshirish, shuningdek atrof-muhitni o'rganishdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947 sonli "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi, farmoni bank tizimining boshqarish mexanizmlarining xar bir elementini o'zaro bog'liq xolda o'rganish va tahlil etish orqali mavjud muammolarni echimini topish va ularni o'z vaqtida bartaraf etishni taqozo etadi.

Hozirgi kunda bank aktivlari tarkibida kreditlarning ulushi 80 foizga, kredit portfeli tarkibida uzoq muddatli kreditlarning ulushi 95 foizga, xorijiy valyutadagi kreditlarning ulushi 55 foizga yaqin bo'lishi kredit riskining darajasi yuqoriligidan hamda u to'g'risida ma'lumotlar tez va sifatli shakllanish zarurligidan dalolat beradi.

Tijorat banklar tomonidan kredit berish yanada kengiyib bormoqda. Ular davr taraqqiyoti bilan shahdam qadam tashlash maqsadida hamda raqobat kurashiga bardosh bera olishda o'z xizmat turlarini ko'paytirishlari va rivojlantirishlari shart. Bu o'z navbatida tijorat banklari xususiy kapitalining milliy va halqaro standartlar darajasiga yaqinlashtirish bo'yicha ilmiy hamda amaliy ahamiyatga ega bo'lgan tadqiqotlar olib borilishini taqozo etmoqda.

Ichki auditni yaratish har bir bankning vazifasidir. Bankning tijorat manfaatlarini bankning barqaror ishlashini ta'minlash, muassislar, aktsiyadorlar, mijozlar manfaatlariga rioya qilish uchun bank faoliyatining turli sohalaridagi ishlarning holati to'g'risida ishonchli ma'lumotlarga ega bo'lish zarurligini belgilaydi. Ichki audit kredit xatarlari, noqonuniy xatti-harakatlar va huquqbuzarliklarning oldini oladigan bunday nazorat vositalaridan har kuni foydalanishni o'z ichiga oladi. Ichki audit xizmatining asosiy vazifasi bank tavakkalchiligining barcha turlarini

kamaytirish, uning rahbariyatiga ta'sir qilish orqali bank oldiga qo'yilgan maqsadlarga eng oqilona erishishga yordam berishdir[3].

Ichki auditni sifatli tashkil etish va uning ishtirokchilarining harakatlarini aniq muvofiqlashtirish asosiy printsiplarga rioya qilgan holda yuqori darajada tekshirishga imkon beradi.

1. Ichki auditga tayyorgarlik. Korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini tavsiflovchi majburiy ko'rsatkichlar va mezonlarni belgilash. Ushbu bo'limlarning rahbarlari va mutaxassislari bilan muhokama qilish; rejalashtirilgan ko'rsatkichlar.

2. Axborot to'plash, ichki audit rejasi va dasturini tuzish tekshirish yo'nalishlari bo'yicha kerakli ma'lumotlarni olish. Ichki audit xizmati xodimlari o'rtasida vazifalarni taqsimlash ichki hujjatlar: - rejalashtirish mezonlari ro'yxati, ichki hisobotlar, hisobotlar; - tashkilotning dastlabki tekshiruvlari natijalari.

3. Auditorlik protseduralarini bajarish jarayoni tekshiruv doirasida barcha jihatlar bo'yicha dalillarni olish usullarini aniqlashtirish. Birlamchi hujjatlar, xo'jalik operatsiyalari. Buxgalteriya registrlari. Rejalar va smetalar, hisobotlar.

4. Ichki nazorat natijalari bo'yicha dastlabki xulosani va tashkilot rahbariyati bilan kamchiliklarni tuzatish bo'yicha takliflarni muhokama qilish.. Tashkilotning moliyaviy-xo'jalik faoliyatidagi kamchiliklarni tuzatish bo'yicha dastlabki xulosa va takliflarni taqdim etish. Ichki audit natijasida olingan dalillar. Nazorat harakatlarini amalga oshirish jarayonida tuzilgan auditorlarning ishchi hujjatlari.

5. Takliflar va tavsiyalar bilan ichki audit natijalari bo'yicha mutaxassislar hisobotini tuzish va berish. Faoliyatni tekshirish yo'nalishlari bo'yicha xulosalar va xulosalarni tasniflash. Dastlabki xulosani muhokama qilish protokoli. Ichki nazorat bo'yicha mutaxassislarning takliflari va sharhlari.

Tashkilot ichida ichki audit xizmatini ochishning asosiy omili bu mulkdorlar yoki yuqori rahbariyatning resurslardan oqilona foydalanish va xatarlarni sinchkovlik bilan tahlil qilish va boshqarish orqali faoliyat samaradorligini oshirish uchun tashkilotning moliyaviy barqarorligini shakllantirish istagi.

Ichki audit xizmati va tashkilotning xavf-xatarlarini baholash, ayniqsa, davlat-xususiy sheriklik ishtirokchilari bo'lgan biznes tuzilmalari uchun muhimdir, chunki ularning ishlarining samaradorligi hokimiyat va ularning faoliyati amalga oshiriladigan mintaqa aholisining ishonch darajasiga qarab baholanadi. Ularning rahbariyati biznes uchun barcha mumkin bo'lgan xavflarni ta'minlashi va barqaror ishlash uchun asos yaratishi kerak [4].

Chuqur tahlilni amalga oshirish korxonaning kreditga layoqatligi va to'lov qobiliyatini, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatarlarni baholashga, mol-mulknini taqiqlash ehtimolini bashorat qilishga imkon beradigan asosiy ko'rsatkichlarni hisoblash imkonini beradi va kompaniyaning rivojlanish strategiyasini aniqlashga imkon beradi [5].

Shuni ta'kidlash kerakki, kompaniyalar faoliyat ko'rsatadigan mintaqalar iqtisodiyotiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi, ya'ni kompaniyalarning iqtisodiy ko'rsatkichlarini oshirish mintaqaviy iqtisodiyotning o'sishini oshiradi.

Shunday qilib, zamonaviy iqtisodiy sharoitda turli xil kompaniyalar resurslari va jarayonlarini samarali boshqarishning mintaqaning, uning hududiy birliklarining, shuningdek uning tarkibiga kiruvchi xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning rivojlanish darajasiga ta'siri kuchaymoqda [6].

Xulosa qilib shuni xulosa qilishimiz mumkinki, ichki audit tashkilot rahbariga zamonaviy sharoitda mamlakatdagi kompaniyalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga qodir bo'lgan biznesni yuqori sifatli va samarali boshqarish maqsadida qarorlarni tasdiqlash uchun ma'lumotlarga ega bo'lishga imkon beradigan o'ziga xos "vosita" dir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Jasur va olijanob xalqimiz bilan birgalikda Erkin va farovon O'zbekiston demokratik davlatini barpo etamiz". Sh. Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirish marosimiga bag'ishlangan qo'shma majlisidagi nutqi, "Xalk sozi" gazetasi, 2016 yil 15 dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 1-noyabrdagi "valyutani tartibga solish to'g'risida"gi o' r q-573-sonli qonuni.

3.The Institute of Internal Auditors (2021). What is Internal Audit? Retrieved March 19, 2022, from The Institute of Internal Auditors website: <https://www.theiia.org/en/about-us/about-internal-audit/>

4.Sobirovich T.S. (2022) Reduction in the volume of transactional deposits as a factor of ensuring the financial stability of banks //The Journal of Economics, Finance and Innovation. - T. 1. -No. 2. -C. 8-15.